

**IMOM BUXORIY SHAXSIYATI, ILMIIY MEROSI VA UNING ISLOM
OLAMIDA TUTGAN O'RNI**

Elboyeva Iroda Azim qizi

ShDPI Xorijiy tillar fakulteti 2-kurs

azimusupov807@gmail.com

+998770400517

Annotatsiya: Ushbu maqolada buyuk muhaddis va islom olimi Imom Buxoriyning hayoti, shaxsiyati, axloqiy fazilatlari va ilmiy merosi atroflicha yoritiladi. Xususan, uning eng mashhur asari — "Al-Jome' as-Sahih" nomli hadis to'plami orqali islom ilm-faniga qo'shgan ulkan hissasi tahlil qilinadi. Shuningdek, Imom Buxoriyning hadis ilmini rivojlantirishdagi o'rni, ilmiy maktabi, talabalariga bo'lgan ta'siri va bugungi kunda ham islom olamida tutgan mavqei haqida fikr yuritiladi. Maqola orqali o'quvchilar Imom Buxoriyning ilm-fan va ma'naviyatdagi ulug' xizmatlari bilan yaqindan tanishadilar.

Kalit so'zlar: Imom Buxoriy, hadis ilmi, Al-Jome' as-Sahih, ilmiy meros, islom olami, musulmon olimlari, hadis to'plami, islom tarixiy merosi.

Abstract: This article discusses the life, personality, and scholarly legacy of the great Islamic scholar and hadith compiler, Imam al-Bukhari. It particularly focuses on his most famous work, Al-Jami' al-Sahih, which is regarded as one of the most authentic collections of hadith in Islam. The paper explores his significant contributions to the development of Islamic sciences, his methodology in hadith authentication, and the influence he had on his students and future scholars. Imam al-Bukhari's continued importance in the Muslim world today highlights his enduring legacy in Islamic knowledge and spirituality.

Keywords: Imam al-Bukhari, hadith science, Al-Jami' al-Sahih, Islamic heritage, scholarly legacy, Islamic world, Muslim scholars, hadith compilation

Аннотация: В данной статье рассматриваются жизнь, личность и научное наследие великого исламского учёного и собирателя хадисов — Имама аль-Бухари. Особое внимание уделяется его знаменитому труду Аль-Джами' ас-Сахих, который считается одним из самых достоверных сборников хадисов в исламе. В статье анализируются его вклад в развитие исламских наук, методы проверки подлинности хадисов, а также его влияние на учеников и последующих

исламских мыслителей. Значимость Имама аль-Бухари в современном мусульманском мире свидетельствует о его вечном месте в исламском научном и духовном наследии.

Ключевые слова: Имам аль-Бухари, наука о хадисах, Аль-Джами' ас-Сахих, исламское наследие, научное наследие, исламский мир, мусульманские учёные, сборник хадисов

Islom tarixida chuqur iz qoldirgan buyuk olimlar orasida Imom Buxoriy alohida o'ringa ega. U nafaqat hadis ilmining yirik namoyandasi, balki o'zining sof e'tiqodi, chuqur tafakkuri va fidokorona ilmiy mehnati bilan ham musulmon ummatining yuksak hurmatini qozongan. IX asrda yashab o'tgan bu buyuk muhaddis o'zining eng mashhur asari — "Al-Jome' as-Sahih" orqali hadislarni to'plash, tasniflash va tekshirish borasida mislsiz xizmat qilgan. Uning mehnati natijasida bugungi kunda millionlab musulmonlar ishonch bilan amal qiladigan hadislar jamlanmasi shakllandi. Mazkur maqolada Imom Buxoriyning hayoti, ilmiy yo'li, merosi va uning Islom olamida tutgan o'rni atroflicha yoritiladi

Imom Buxoriyning hayoti va ta'lim olishi Imom Buxoriy, to'liq ismi Abu Abdulloh Muhammad ibn Ismoil al-Buxoriy, 810-yil (Hijriy 194)da Buxoro shahrida tug'ilgan. U yoshligidan ilmga chanqoq bo'lib, 10 yoshida hadis yodlashni boshlagan. Otasidan erta yetim qolgan Imom Buxoriy onasining tarbiyasida ulg'aygan va dunyo bo'ylab hadis to'plash maqsadida safarlarga chiqqan. U Hijoz, Misr, Shom, Basra, Bag'dod kabi ilm markazlarida bo'lib, ko'plab mashhur muhaddislardan ta'lim olgan. Imom Buxoriy katta ilm yo'lida taxminan oltmish mingga yaqin muhaddis va ulamolardan ilm oldi. 846 yilda Makkai Mukarramada o'zining "**al-Jomi' as-Sahih**" asarini yozishni boshladi. Ushbu asar, musulmonlar uchun eng muhim hadis to'plamlaridan biri hisoblanadi. "**Sahih al-Buxoriy**" nomi bilan mashhur bo'lib, bu asarda taxminan 7275 hadis keltirilgan. Biroq takrorsiz hadislarning soni 2602 ni tashkil etadi. Imom Buxoriy hadislarni singdirish va tanlab olish sohasida shunday qattiq shartlarga amal qilganki, juda kam sonli hadislar uning tarazida ortiqcha bo'lib qolmaydi. Turli xil shaharlar va mamlakatlarda bo'lib, u faqatgina ishonchli sanadga ega bo'lgan hadislarni to'pladi. Buning natijasida uning asari "**as-Sahih**", ya'ni "ishonchli" deb ataldi. Imom Buxoriyning ikki sevimli ham ilmiy bilimlarini kengaytirishda muhim rol o'ynadi: Muhammad ibn Yahyo az-Zuhliy va Ali ibn Madiniy. Ular yordamida u talabchanlik va ilm talabida yuqori bo'lgan yulduzlikka chaqirildi. Buxoriy ko'plab shogirdlarga ham ilm o'rgatgan, ular orasida ayrimlari sanab o'tiladigan darajada o'z asarlarini yozganlar. Imom Buxoriy hijriy 256-yilda (870

yil milodiy) Samarqand ko'chmasidan iborat Xartangda vafot etgan. Uning ilmiy xizmati, hadis ilmida katta o'zgarish yanglagan, hamda musulmonlarga yo'llanma bo'lib qolgan. Imom Buxoriyning yozgan "**al-Jomi' as-Sahih**" hadis to'plami, qozongan maqomi va olib borgan mukammal tahlillari hamda tadqiqotlari bilan islom dunyosida katta imkoniyatlarga ega bo'lib qolmoqda. Uning asarlari turli tillarga tarjima qilingan hamda butun dunyoda ilm talab qiluvchi mushtariy, ilmiy muhaddislar uchun ilmiy manba sifatida xizmat qilmoqda.

Ilmiy merosi va uslubi Imom Buxoriyning eng mashhur asari — "Al-Jome' as-Sahih" dunyodagi eng ishonchli hadislar to'plami hisoblanadi. U bu asarni yozishda 600 mingga yaqin hadislarni o'rganib chiqqan va ularning ichidan eng sahih deb topilganlarini tanlab olgan. Imom Buxoriy hadis qabul qilishda juda qat'iy mezonlarga amal qilgan. Hadis ravisining adolatli, xotirasi mustahkam, ravish zanjiri uzilmagan bo'lishi asosiy shartlardan edi. Imom Buxoriyning asosiy asari "**Sahih al-Buxoriy**" bo'lib, bu kitob hadis ilmida eng ishonchli manba sifatida tan olinadi. Ushbu asar ichida 7 275 hadis jamlangan, shulardan 2 602 ta hadisi qayta qaytarilmasdan berilgan. "Sahih al-Buxoriy" Islom olamida "**Kutub as-Sitta**" ya'ni olti muqaddas kitoblardan biri sifatida qabul qilingan.

Imom Buxoriy o'z hayoti davomida besh mingdan ortiq ulamo va muhaddislardan hadis o'rgangan, ular orasida Abdulloh ibn Muborak va Yahyo ibn Ma'in kabi katta olimlar ham bor. U bu muhaddislardan hadislarning sadoqatini va tekshirilganligini tekshirishning noyob metodologik usullarini o'rganib chiqqan. Imom Buxoriy hadislarning haqiqiylikini tekshirishda qo'llagan mezonlari qat'iy bo'lib, bir nechta ilmiy tadqiqotlardan o'rgangan natijalar asosida hadislarni tasdiqlab borgan. Uning asarlaridan eng murosaf va muhimlari quyidagilar:

1. "**Sahih al-Buxoriy**" — yuqorida aytilganidek 2 602 hadisi qayta qaytarilmasdan keltirilgan kitob.
2. "**Al-Adab al-Mufrad**" — bu kitob jamoatchilik va ijtimoiy odob-axloq, ilmiy adob ustidan yozilgan bo'lib 1 322 hadisni o'zida jamlagan.
3. "**Tarix al-Kabir**" — biografik lug'at bo'lib, olti mingga yaqin roviylarning tarjimai hollarini o'z ichiga oladi.

Imom Buxoriyning ilmga bo'lgan intilishi va mehnati uning hadis ilmidagi mashhurligini ta'minlab, bir qator sohalardagi tadqiqotlarga zamin yaratgan. U o'zining hayoti davomida Iroq, Hijoz, Misr va Xuroson kabi ko'plab o'lkalarda safarlar qilish orqali hadis ilmining taraqqiyotiga katta hissa qo'shgan. Imom Buxoriyning ilmiy merosiga qarama-qarshi ravishda, uning shaxsiy hayoti va siymosi haqida ham ko'p

talablar bor. Buxoriy faqat hadis ilmi bilan cheklanib qolmasdan, zamonasidagi boshqa diniy va ilmiy sohalarda ham bilim olishga harakat qilgan. Uning kitoblari Islom olamida juda katta ta'sir ko'rsatgan bo'lib, hozirgi vaqtgacha juda ko'p musulmonlar uning asarlari asosida dinni o'rganmoqdalar. Uning ilmiy sarmoyasini mo'ljallashda Imom Buxoriyning ilm olamidagi nufuzini va ta'sirini hisobga olmaslik mumkin emas. Uning kitoblari ilm oshig'anlarning qo'llanmalari bo'lib, juda ko'pchilik uchun qo'llanilgan, shunday qolib, dinni tushunish va hadislarning ma'naviy, ma'nosiy va ilmiy ahamiyatini oshirishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Islom olamida tutgan o'rni Imom Buxoriy musulmon olamida chuqur hurmatga sazovor bo'lgan. Uning asarlari nafaqat diniy, balki madaniy va tarixiy manba sifatida ham keng qo'llaniladi. Uning ilmiy yondashuvi va hadis tanqidiga asoslangan metodi keyingi muhaddislar uchun asos bo'lib xizmat qilgan. Imom Buxoriy yaratgan hadis ilmi maktabi islom olamida hadisni o'rganish va tushunishda asosiy manba hisoblanadi. **Hadis ilmi, islom dinidagi muhim yo'nalishlardan biri bo'lib, Payg'ambar Muhammad sallallohu alayhi vasallamning so'zlari, amallari va tasdiqlari haqidagi ma'lumotlarni o'rganish va ularni tarqatish bilan shug'ullanadi. Hadis ilmi, fiqh, aqoid, tafsir va boshqa islomiy ilmlar orasida o'ziga xos o'rnini egallaydi. Hadislar, islom huquqi va axloqi, ibodat va muomala masalalarida qarorlarni belgilab berishda asosiy manba hisoblanadi.** Hadis ilm qoidalaridan biri, hadislarning sahihligini tekshirishdir. Buning uchun mujtahid olimlar har bir hadsining sanadini (rijolini) va matnini tekshirib, uning sahih yoki zaif ekanligini aniqlashadi. Sahih hadislar, Buxoriy va Muslimning asarlarida keltirilganining sababli, ularning aniqligi va yanglishmasliklari belgilangan. **Hadis ilmi, islom dinining asosini tashkil qiluvchi muhim bir ilm bo'lib, uning o'rganilishi bugun ham davom etadi. Har bir musulmon uchun Payg'ambarning so'zlari va amallarini bilish va ularni hayotida tatbiq qilish muhim ahamiyatga ega. Hadis ilmi, diniy bilimlarni boyitishga va musulmonlarning ma'naviy kamolotiga hissa qo'shadi.** Olimning izlanishlari va to'plagan bilimlar va asarlari bugungi kunda ham yurtimizda hurmatga sazovor va bu jarayon davlat siyosati darajasida amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining „Imom al-Buxoriy tavalludining hijriyqamariy taqvim bo'yicha 1225-yilligini nishonlash to'g'risida—gi qarori (1997-yil 29-aprel) asosida Buxoriyning ilmiy merosini o'rganish va targ'ib qilish, xotirasini abadiylashtirish borasida katta ishlar qilindi. 1998-yil 23-oktabrda Samarqandda yubiley to'y-tantanalari bo'lib o'tdi. Alloma abadiy qo'nim topgan Chelak tumanidagi Hartang qishlog'ida ulkan yodgorlik majmui ochildi. Buxoriyning boy ma'naviy merosini

chuqur o'rganish va keng targ'ib qilish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Islom Karimovning tashabbusi bilan Imom al-Buxoriy xalqaro jamg'armasi tuzildi. Jamg'armaning asosiy vazifasi Qur'oni karim va Buxoriyning —Al-Jome as-sahihllasarning tarjimalarining akademik nashrlarini tayyorlash, buyuk islomshunoslar ilmiy merosini tadqiq etish, diniy-falsafiy mavzularda ilmiy anjumanlar o'tkazish va shular yordamida yosh avlodni milliy an'analarimizga sadoqat ruhida tarbiyalashdan iborat. 2000-yildan boshlab mazkur jamg'arma o'zining ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-adabiy —Imom alBuxoriy saboqlaril jurnalini nashr eta boshladi. Jurnal xalqimizni milliy-ma'naviy merosimizdan bahramand etish, milliy, diniy qadriyatlarning sog'lom idrok etilishiga yordam berishni o'z oldiga maqsad qilib qo'ygan. O'zbekistonda Buxoriyning xotirasi munosib tarzda abadiylashtirilgan. Toshkent Islom institutiga Buxoriy nomi berilgan. Buxoriyning hayoti va ijodiga bag'ishlab bir necha tillarda kitob va albom, ikki qismlil film (1995), —Hadis ilmining sul-tonil to'rt qismlil kinoqissalar(1998) ishlab chiqilgan.

Xulosa qilib aytganda Imom Buxoriy — Islom ilmi tarixidagi eng buyuk shaxslardan biridir. Uning sahih hadislarni yig'ishdagi mehnati, ilmiy halolligi va fidoyiligi butun musulmon ummati uchun bebaho merosdir. Bugungi kunda ham uning asarlari madrasa va oliy o'quv yurtlarida o'rganiladi, imomlar va olimlar tomonidan manba sifatida foydalaniladi. Uning merosi abadiy yashaydi va musulmon dunyosida o'z ahamiyatini yo'qotmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azami, M. M. (2002). Studies in Hadith Methodology and Literature. Islamic Book Trust.
2. Siddiqi, M. Z. (1993). Hadith Literature: Its Origin, Development and Special Features. Islamic Texts Society.
3. Al-Bukhari, Muhammad ibn Ismail. Sahih al-Bukhari .
4. Moziydan tarqalgan ziyo. Imom al-Buxoriy,T. 1998;
5. Rahman, F. (1966). Islamic Methodology in History. Central Institute of Islamic Research.
6. Usmonxo'jayev, A. (2018). "Imom Buxoriy va hadis ilmidagi o'rni", Islom Nuri jurnali, 2(38), 45-49.
7. Qodirov, A. (2020). Hadis ilmining asoslari. Toshkent: Movarounnahr nashriyoti.